

Forord

Førstesproget som ressource

Der foreligger meget forskning der dokumenterer den betydning menneskers førstesprog (modersmål, hjemmesprog) har for tilegnelsen af et nyt fremmedsprog eller andetsprog. Det hænger ikke blot sammen med at man kan trække på viden om sit eget sprog når man skal lære et nyt, men også at ens personlige og kulturelle identitet, ens sociale relationer, erfaringer og følelser er indlejret i førstesproget, og at tilegnelsen af et nyt sprog må udvikle sig på denne baggrund – også når man befinder sig i et nyt land, i nye kulturelle og sociale sammenhænge, og når man f.eks. skal tilegne sig en ny faglig viden i en skolesammenhæng.

Førstesproget er både en vigtig ressource for tilegnelsen af et nyt sprog og for vellykkede faglige læreprocesser og integrationsprocesser. Dette fremgår også af de artikler i dette temanummer hvor forfattere der har sproglig minoritetsbaggrund med udgangspunkt i egne erfaringer viser hvilken betydning modersmålsundervisning har haft for deres egen og deres elevers personlige og faglige udvikling. Det samme gælder for børn af danske forældre der er bosat i udlandet og modtager undervisning i dansk som modersmålsundervisning. I alle tilfælde har undervisningen i førstesproget drejet sig om at få (videre)udviklet mundtlige og skriftlige ressourcer samt kulturel identitet og muligheden for social kontakt.

I et projekt i Canada, som præsenteres af deltagerne i en af artiklerne, går man et skridt videre og integrerer minoritets elevernes hjemmesprog direkte i undervisningen gennem produktion af identitetstekster, dvs. tekster hvori eleverne fortæller om deres egne erfaringer på deres eget hjemmesprog. Selvom lærerne ikke forstår alle de sprog eleverne anvender, er det alligevel muligt at lade sprogene indgå som en væsentlig ressource i elevernes faglige og sociale udvikling.

Ud over den faglige og pædagogiske diskussion af førstesproget som en ressource, er der i stort set alle artiklerne en udtalt politisk vinkel på temaet. Dette hænger sammen med at de forskningsbaserede eller erfaringsbaserede resultater om førstesproget som en ressource har haft meget ringe indflydelse på den sprogpolitiske dagsorden i Danmark. Her lægges der inden for rammerne af en nationalistisk ideologi mere vægt på at alle lærer og bruger dansk end på at sproglige minoritets elever kan udnytte deres samlede ressourcer på første- og andetsproget til både at blive gode til at beherske deres modersmål, til at beherske dansk og endelig også til at opnå de skolefaglige kompetencer som det kræver at gå i en dansk skole. At dansk er det eneste der tæller i den politiske dagsorden i Danmark, kommer bl.a. til udtryk i

afskaffelsen af det statslige tilskud til modersmålsundervisningen. At der i denne problematik indgår magtforhold og sproglige hierarkier bliver tydeligt når man sammenholder denne politiske dagsorden med Undervisningsministeriets vejledning til “Undervisning i dansk af danske børn bosat i udlandet”. Her hedder det: “netop modersmålet er fundamentet for tilegnelsen af andre sprog. Uden en begrebsverden og et vist kendskab til nuancerne inden for sit eget sprog kan man ikke tilegne sig en begrebsverden inden for et fremmedsprog”.

Vi håber at dette nummer af Sprogforum kan bidrage til at fastholde og udvikle de gode faglige argumenter i den politiske debat for førstesproget som ressource, og at det samtidig kan give faglig inspiration til at se muligheder for at gøre brug af førstesproget som ressource i det daglige pædagogiske arbejde.

Kronikken “Sprogpolitisk klimaks”, er skrevet af *Jørgen Christian Wind Nielsen* og drejer sig om hvordan forslagene i rapporten “Sprog til tiden” skal udmøntes i praksis, specielt hvad angår anvendelsen af sprog på universiteterne.

I den indledende artikel til dette nummers tema, “Modersmålet: en ressource for de privilegerede”, undersøger *Anne Holmen, Bergthóra Kristjánsdóttir og Michael Svendsen Pedersen* hvordan en dobbelthed i opfattelsen af modersmålets betydning for sprogtilegnelse kommer til udtryk i danske bestemmelser for undervisning i modersmål, andetsprog og fremmedsprog. Døbeltheden består i at modersmålet på den ene side tillægges værdi når majoriteten skal lære andre sprog – for danske børn i udlandet der skal lære et andet sprog, betragtes dansk således som en ressource – mens modersmålet på den anden side ikke nødvendigvis tillægges betydning når minoriteter skal lære andre sprog – sådan som det er tilfældet når der er tale om sproglige minoriteter i Danmark.

Susanne Johansson, der underviser på Danskskolen i Dubai, fortæller om sine erfaringer med at undervise børn af danske forældre der er bosat der, i deres modersmål. Der er forskel på indhold og undervisningsformer for de yngste og de ældste elever, men Susanne Johansson understreger at for dem alle gælder det at det er vigtigt at de vedligeholder deres modersmål, så de kan begå sig hvis familien eller de unge alene en dag flytter tilbage til Danmark.

Düncan Ünkap og Serap Erkan, der begge er født og opvokset i Danmark med tyrkisk baggrund, fortæller i artiklen “Modersmålets betydning for faglig udvikling og sund selvidentitet” om den betydning deres tyrkiske modersmål har haft for dem i deres opvækst og for deres personlige udvikling. De har begge modtaget modersmålsundervisning i tyrkisk, så de behersker deres modersmål både mundtligt og skriftligt, og de problematiserer på baggrund af deres egne erfaringer afskaffelsen af tilskuddet til modersmålsundervisningen i Danmark.

Sabria Safar, der har kurdisk som modersmål og lærte arabisk da hun begyndte sin skolegang i Bagdad, fortæller i artiklen “Modersmålets betydning for børns psykiske udvikling” om sine erfaringer med at give modersmålsundervisning i en dansk

folkeskole. Hun understreger hvor vigtigt det er for børn og unges personlige og kulturelle identitet og for deres intellektuelle og emotionelle udvikling at de får mulighed for at udvikle deres modersmål; især er det afgørende at børnene kan kommunikere med deres forældre. Sabria Safar sætter afslutningsvis sine erfaringer og synspunkter ind i et større perspektiv ved at betragte Danmark som et multikulturelt verdenssamfund, hvor virkeligheden ikke længere er én nation, ét folk, ét sprog og én (dansk) kultur.

Artiklen “Elevens hjemmesprog: Ven eller fjende?” er skrevet af en række lærere fra Canada og USA og andetsprogsforskeren *Jim Cummins* fra University of Toronto. De har alle deltaget i et projekt der har til formål at anvende minoritetselevs hjemmesprog direkte i skolernes undervisning, men de understreger at et sådant arbejde med flersprogethed ikke er det normale, selvom et land som Canada har en multikulturel politik. Forfatterne argumenterer for at inddragelsen af tosprogede undervisningsstrategier styrker elevernes skolefaglige læring, og de viser hvordan det gennem arbejdet med identitetstekster er muligt at gøre elevernes hjemmesprog til en ressource, også selvom lærerne ikke selv taler de pågældende sprog.

Kenneth Hyldenstam stiller i sin artikel spørgsmålet “Vilket undervisningssprog favoriserer vilka elever?”, og konstaterer at jo stærkere et sprog er politisk, jo mere begunstigede er de der taler sproget. Denne begunstigeelse kommer til udtryk i et modersmålsbaseret uddannelsessystem, hvor eleverne får mulighed for at udvikle deres faglige færdigheder gennem udviklingen af deres modersmål, hvorimod et uddannelsessystem der ikke er baseret på elevernes modersmål, stiller disse elever dårligere. Verden over klarer elever fra etniske minoritetsgrupper sig derfor dårligere end elever fra majoritetsgrupper. Selvom det ikke i praksis er muligt at gennemføre undervisning på alle sproglige minoritetselevs modersmål, argumenterer Hyldenstam for at al undervisning kan organiseres således at den giver plads til elevernes samlede sproglige kompetence på deres modersmål og andetsprog.

Endelig redegør *Peter Bakker* i sin artikel “Romani: anerkendt mindretalssprog mange steder i Europa, men ikke i Danmark” for at Danmark er et af de få europæiske lande der ikke anerkender romani, der tales af et flertal af verdens romaer (kendt som sigøjnere) – til trods for internationale aftaler og rapporter der forpligter Danmark og problematiserer den danske position.

Derudover indeholder dette nummer Godt Nyt med nyere udvalgt litteratur til temanummeret fra Danmarks Pædagogiske Biblioteks samlinger, og Andet Godt Nyt med andre udvalgte nye værker om sprog og sprogundervisning indgået i Danmarks Pædagogiske Biblioteks samlinger, samt Kalender med oplysninger om kommende arrangementer og Meddelelser.

Redaktionen